

Art Les, Queer i Trans... en català!

ELINA NORANDI
Universitat de Barcelona

Si als anys 90 i a principis d'aquest segle era difícil trobar a Barcelona artistes que estiguessin interessades en la representació d'identitats queer i les obres produïdes eren poques i aïllades, afortunadament ara el panorama ha canviat i estem entrant en una etapa on es van sumant artistes i col·lectius amb un discurs central que gira entorn de la teoria del gènere i al qüestionament de les identitats normatives. Els motius d'aquesta veritable eclosió d'energies queer segurament es trobin, en part, en la gran influència que les propostes de Judith Butler, qui ha parlat reiteradament a la ciutat, i d'altres pensadores com Judith Jack Halberstam o Donna Haraway, estan tenint en les artistes, ja que, moltes vegades, aquestes autores han estat convidades a donar conferències i seminaris a espais d'art de la ciutat com el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), El Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison (CCDFB) o el Museu d'Art Contemporani (MACBA). Precisament aquest últim ha organitzat diversos seminaris dirigits per Beatriz Preciado, com l'anomenat «Marató Postporno. Pornografia, postpornografia: estètiques i polítiques de representació sexual» o «Tecnologies del gènere. Identitats minoritàries i les seves representacions crítiques», en els quals han participat artistes com Annie Sprinkle i Del Lagrace Volcano, produint un deix d'interrogants, estímuls i motivacions en no poques artistes catalanes. Moltes d'elles s'estan dedicant a les accions postporno, seguint els passos de Diana J. Torres o del grup Post-Op, format per Elena Pérez i Majo Pulido, manifestacions que en aquest article no treballaré perquè mereixerien tota una recerca a part: queda pendent per un altre moment o per a altres investigadores.

No obstant, aquí em centraré a estudiar algunes obres que estan indagant en la representació d'identitats no canòniques i més concretament en l'experiència lesbiana, queer i transgènere.

Ara bé, té algun sentit insistir en parlar d'identitats quan precisament diverses teories postfeministes ja n'han negat reiteradament la realitat? Tal vegada la resposta estigui implícita en la pròpia producció artística, ja que la majoria dels exemples que aquí posarem en joc es qüestionen l'existència d'una identitat fixa i estable, busquen les nombroses possibilitats existents més enllà del pensament binari, indaguen en la performativitat del gènere i en la multiplicitat de maneres d'ésser i sentir obertes i dinàmiques... però, en general, finalment opten per parlar d'alguna subjectivitat concreta. No obstant això, no em sembla advertir que es tracti de seguir apel·lant a identitats prefigurades i delimitades sinó més aviat de la necessitat de saber qui som i conferir-li a aquest ésser valor simbòlic, de la necessitat de deixar constància del que varem ser i del que varem fer, mitjançant l'elaboració d'una iconografia pròpia que ens representi.

Per a il·lustrar aquestes idees he escollit comentar algunes obres de les següents artistes: Mar Morón, Marta Darder i Núria Martínez Seguer, totes elles formades a la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, i de Nac, la trajectòria del qual s'inicia en el camp del disseny gràfic.

El cabell en disputa

Una de les característiques que agrupen a aquestes artistes és que coneixen i són permeables al treball de les dones que les han precedit, tant de les avantguardes històriques com les que van realitzar la seva obra durant la segona onada feminista, als anys 70 del segle passat. Gràcies a la historiografia feminista de l'art que, cada vegada més, es tradueix, s'investiga i es publica al nostre país, les artistes tenen accés a un saber que, com un preciós llegat, els està arribant a les mans. De manera que, si bé hi continua havent una manca de models, a la qual totes les artistes es refereixen al ser entrevistades, també és cert que últimament tenen més propera una genealogia d'artistes que els serveix com mesura i referència. Així, de la mateixa manera que moltes dones han treballat iconografies relacionades amb el cabell femení per a expressar qüestions de gènere (Frida Kahlo o Janine Antoni, per exemple), trobem que aquest element continua oferint possibilitats a les artistes catalanes d'avui, sumant-se a aquesta llarga genealogia de la qual abans parlava.

Tradicionalment, els cabells han estat un signe de qualitats considerades femenines per excel·lència (bellesa, sensualitat, erotisme), per la qual cosa infinitat de produccions artístiques i literàries occidentals han tingut com a centre del seu discurs la cabellera de les dones, agent fetixista i motivador de múltiples fantasies masculines. Per a Erika Bornay, la cabellera femenina constitueix un «element d'enorme capacitat pertorbadora en els mites eròtics de la societat masculina, la cabellera opulenta de la dona simbolitza primordialment la força vital, primigènia [...], i l'atracció sexual» (Bornay, 1994: 15).¹

Mar Morón (Barcelona, 1964) es dedica sobretot a la fotografia, les performances i les instal·lacions, pràctiques que compagina amb l'activitat docent a la Universitat Autònoma de Barcelona, on imparteix classes de didàctica de l'art. El cos de la dona està al centre del seu discurs artístic. Per a l'acció anomenada *Descobrint a Mar*, que va portar a terme l'any 2004 al Centre de Cultura de les Dones de Barcelona (CCDFB), va contar amb la col·laboració de la ballarina Rosa Cavallé. Aquesta obra transcorre de la següent manera: l'artista es troba asseguda mentre una altra dona li va tallant la seva cabellera rossa fins a deixar-li el cap totalment afaitat. Una vegada aquest acte ha conclòs, ambdues es lliuren a una dansa tan sensual com dolça mentre sona una peça musical composta per a l'ocasió per l'autora francesa K.oz'n.

Una de les primeres pistes importants que ens dona l'obra és el seu títol, que en un joc de paraules ens atorga tres nivells d'interpretació els respectius significats dels quals s'imbriquen entre si, ajudant-nos a revelar el sentit de l'acció: descobrint a Mar, és a dir, descobrint l'artista, descobrint el mar, descobrint estimar. Però tornem als cabells per sentir el que diu l'artista:

En gairebé tots els moments històrics on s'intenta humiliar, castigar, ocultar a la dona, es fa amb el tall de cabell aprofitant-se del símbol de feminitat que ha estat i encara és... la meua performance intenta reivindicar a una dona també sense cabells, que deixi de ser un símbol de feminitat.²

El fet de despullar-se dels cabells, així doncs, ens porta a pensar en la superació de tota articulació binària dels gèneres per a, des d'un cos de dona, poder trobar l'amor en el cos d'una altra. La dansa és vista així com un ritual de purificació i renovació (sentits sugge-

rits per l'al·lusió al mar, lloc de transformacions i renaixements) a partir del qual, més enllà de les construccions socioculturals, existeix la possibilitat de la trobada amorosa en llibertat.

El simbolisme dels cabells és utilitzat també per Marta Darder (Barcelona, 1963) per elaborar un discurs sobre el sistema de construcció binari d'identitats. Aquesta prolífica artista està desenvolupant una obra molt vasta i multidisciplinària en la qual té cabuda l'escultura i la fotografia, les instal·lacions i la pintura, així com les accions i la poesia visual, on es denota la seva formació com a doctora en llengües clàssiques. El 2010 va portar a terme el treball titulat *La per-versió del cabells*, convidada pel col·lectiu artístic Les Salonnières, per a col·laborar amb elles en el seu projecte *The Hairdresser Salon*, pensat per parlar de la construcció d'identitats a partir del cos i la importància que la indumentària i l'adornament juguen en aquest procés.

L'obra de Darder està constituïda per una sèrie de fotografies a color on es registra l'evolució del seu auto-tall de cabells i guarniments, acompanyada d'un text escrit per l'autora que suposa una sort de diari i un conjunt de reflexions sobre aquest esdeveniment. A través de les cinc fotografies observem com desapareix la cabellera castanya de l'artista, que és substituïda per un cabell curtíssim, gairebé rapat. A l'última imatge Darder s'ha pintat part de la cara i l'orella esquerra d'una manera poc corrent i gens a la moda. Cal recordar aquí que una de les constants en la història de la indumentària occidental és, precisament, la rígida divisió entre l'abillament femení i el masculí, considerant que el motiu fonamental de les ornamentacions de les dones és el seu embelliment.³ En paraules de l'artista: «I què és ben tallat? Quines convencions regeixen? Tallar-se els cabells, tallar límits, tallar barreres, tallar peròs» (Les Salonnières, 2010: 29). Així, tal com resa el títol de l'obra, l'artista perverteix els costums pel que fa als dictats de la moda femenina, ja que al trencar els límits d'identitats prefixades –l'ambigüitat és evident a tota la sèrie fotogràfica–, els autoretrats es mouen subtilment en el territori situat entre la polarització proposada pel sistema de sexe-gènere, evitant situar-se en un o altre extrem.

Gloria G. Durán escriu que els abillaments

expressen identitats codificades en termes d'afiliacions a determinat gènere, classe, raça, nació, professió, i orientació sexual, adoptant precisament aquesta orientació sexual l'aspecte predominant, una sort de projecció de la nostra manera de relacionar-nos amb les normes culturals del gènere i la sexualitat. (Durán, 2010: 58)

És a dir que si la indústria de la moda, l'espectacle de la passarel·la, les perruqueries i els salons de bellesa són espais on s'ha consagrat de manera categòrica la feminitat i s'ha deixat ben clar el que ha de ser i no ha de ser masculí, també són llocs privilegiats per a la insurrecció, per a la lliure performativitat dels gèneres i per a l'obertura de bretxes en la lògica binària aferrada en la nostra societat.

Cafeteres, bombones i magranes: L'elaboració simbòlica queer

Marta Darder també va presentar, l'any 2010, una instal·lació a la galeria Safia de Barcelona intitulada *Sóc un àngel als núvols*. Aquesta instal·lació es compon d'algunes pintures, projeccions d'imatges, una escultura mòbil, fotografies i poemes, però són sobretot

aquestes dues últimes manifestacions l'eix de l'obra ja que, bàsicament, es tracta d'agrupacions de fotografies acompanyades de textos escrits per l'autora, combinació que ella anomena *poefotografia*. El conjunt aconsegueix una atmosfera que desperta en l'espectador sensacions fràgils i etèries segons correspon al tema, ja que el nus de l'obra és l'auto-metamorfosi en un personatge angèlic per a sadollar les ganes de volar. Tal com narra Darder,

és una sèrie que neix d'un desig: volar. La necessitat de volar una mateixa, de crear les ales una mateixa per a volar (com Dèdal), la necessitat de volar i arribar fins al sol encara que se'ns trenquin les ales i caiguem (com Ícar), la necessitat d'aixecar-se de nou per la força de la vida, renéixer i volar de nou (com Fènix). És un projecte molt íntim i personal resultat d'un procés llarg de treball dur, de molta il·lusió, de moltes ganes de llibertat sense tanques.⁴

No obstant això, no es pot deixar de banda que els àngels, emblemes de l'ascensió espiritual, no tenen sexe, i avui diríem que tampoc gènere, però, com es veu a un dels grups de fotografies, el que aquí se'ns presenta si que escull tenir sexualitat i viure lliurement el seu desig cap a un cos de dona; doncs aquest petit ésser alat en el qual es transforma l'artista, vola gojós i lliure entre esponjosos núvols amb forma de pits femenins mentre escriu:

Les tetes de la meua amor
són flors que es mereixen
suaus màrfegues de cotó
quan les toco totes són en flor
[...]
Quin gust les tetes de cotó!

El cos de dona s'al·ludeix mitjançant un element que és principi de transformació fèrtil, els núvols, i a través del cotó, que aquí representa tot allò que és dolç, eteri i lúdic, com les llaminadures que es mengen a les fires. Un *collage* de textures i sabors per parlar del desig pel mateix sexe, un desig que es viu en joia i llibertat.

En aquesta obra de Darder s'observa, doncs, una de les característiques de les escasses produccions artístiques que actualment representen l'existència lesbiana: la manca absoluta de culpa i de malestar per l'opció sexual escollida en els seus continguts; la qual cosa és molt d'agrair si les acarem amb algunes poques obres del passat on les iconografies ocultes i els entramats simbòlics indescifrables transmetien una identitat assumida des de la por i el desassossec.

I si volem continuar indagant en la configuració simbòlica que les expressions artístiques queer estan entreteixint, novament he de fer referència, aquí, a l'obra de Mar Morón, en concret a la sèrie titulada *Dones*, de 2004. Es tracta d'un conjunt de fotografies a color on, sobre un fons neutre, apareix la pròpia artista semi-nua, subjectant, segons el cas, una cafetera italiana, una olla de pressió i una bombona de butà, elements d'ús quotidià a la llar, sobretot a l'àmbit de la cuina (tradicionalment, doncs, utilitzats per les dones), però que requereixen de l'ús de la força física (que el sistema de gèneres atribueix íntegrament als homes) per a la seva manipulació. La posició del cos així com els gestos de l'autora denoten l'esforç que està realitzant al carregar o obrir algun d'aquests objectes.

L'austeritat de les imatges –amb molt pocs elements compositius–; el contrast entre la vulnerabilitat de la pell i els cabells rossos i la fredor metàl·lica dels objectes; i una estricta reducció cromàtica, subratllen la importància concedida al cos i intensifiquen la solidesa visual. La indumentària que combina en les diferents imatges –pantalons curts tipus calçotets, sostenidors i un davantal de cuina–, igual que els objectes abans comentats, oscil·len entre un extrem i l'altre dels binomis antagònics que el gènere prescriu. És a dir que ens trobem amb un cos sexual en femení que no se subjecta totalment als mandats que el seu gènere li adjudica, albirant les infinites formes de ser femenina, de ser masculina, rebuscant en les múltiples possibilitats identitàries que hi ha al mig, possibilitats a la vegada també oscil·lants i en canvi perpetu. Com Morón explica, «el model bipolar home-dona ja no té sentit. Els cossos tenen filiacions que van més enllà dels sexes i dels gèneres que, al cap i a la fi, són construccions culturals».⁵

D'altra banda, no voldria deixar de destacar també el treball titulat *Nommer Femme Belle de Jour*, realitzat l'any 2004 per la fotògrafa Núria Martínez Seguer (Santa Coloma de Gramanet, 1973), qui explica que la idea va partir del seu coneixement del treball del col·lectiu novaiorquès *Guerrilla Girls*.⁶

Es tracta d'una sèrie constituïda per cinc tríptics de gran format (3 metres x 1 metre) realitzats amb diferents tècniques (polaroid, fotografia digital i analògica, escàner, etc.) en els quals es combinen les imatges en blanc i negre amb unes altres a color. De les quinze fotografies, set representen el cos femení, apareixent aquest nu, semi-nu o, en tres imatges, pressionat sota un cosset ortopèdic. La resta són imatges on es poden observar diverses fruites –alguns manipulats mitjançant fils i costures–, un peix, una esponja i una batedora. El conjunt constitueix un discurs polisèmic sobre el cos de la dona i les diverses formes d'opressió, agressió i transformació que se li infringeixen en l'àmbit social. D'aquesta manera, es poden trobar interpretacions relacionades amb l'anorèxia, la bulímia, la cirurgia plàstica, la violació, l'ablació del clítoris i, també, la cancel·lació de les relacions sexuals entre dones. Més concretament, en la representació sobre un fons negre d'una magrana partida per la meitat i unida per un extrem, es pot observar una al·lusió al cos lesbiana realitzada amb una gran força plàstica. Tradicionalment, a la civilització occidental, la magrana adquireix la mateixa simbologia que totes les fruites que contenen nombroses llavors, que es relacionen amb el cos de la dona i la seva fertilitat, la seva capacitat de donar i alimentar la vida. Així mateix, a la cultura persa la magrana evoca el si femení (Chevalier i Gheerbrant, 1999: 538). D'aquesta manera, la metàfora utilitza les dues meitats idèntiques d'una magrana per a referir-se a la dimensió especular del desig homosexual, eludint mostrar de forma directa dos sexes femenins. Si es té en compte que la imatge es presenta entre d'altres que no eviten ensenyar el cos de manera explícita, els significats es vinculen a la comuna marginació i cancel·lació socio-cultural d'aquest tipus de relacions. Martínez Seguer, que declara la seva admiració per l'obra de Claude Cahun i Nan Goldin,⁷ actualment ha ampliat aquest treball a un total de 30 fotografies on també ha inclòs el paisatge. Aquesta nova obra, conseqüència de l'evolució i revisió de l'anterior, es denomina *Deconstruir Nommer Femme Belle de Jour* (diari íntim) i ha estat publicada, acompanyada d'alguns textos de l'artista, a un preciós llibre monogràfic de la Col·lecció Cuarto Oscuro de Saragossa.

Una nació sense gènere

Si hi ha a Barcelona un artista que està elaborant iconografia transgènere mitjançant la creació d'una obra sòlida i coherent, sense cap dubte aquest és Nac, qui afirma: «vaig néixer biodona però sóc transgènere per no considerar-me dona però tampoc del tot home, segons rols i imposició social». ⁸ Format en l'àmbit del disseny gràfic i publicitari en escoles privades de Barcelona com IDEP i EINA, ha treballat com a creatiu en diverses agències de publicitat capdavanteres del sector. Actualment ocupa el càrrec de creatiu publicitari a l'agència *The Red Company*, a més d'ocupar-se del disseny i maquetació de la imprescindible *Parole de Queer*, revista publicada a València i dedicada a la producció cultural queer, on apareixen articles d'opinió i ressenyes a més de presentar-se artistes plàstics, escriptors i bandes de música independent. La imatge gràfica d'aquesta publicació, amb el seu original ús de jocs tipogràfics, de colors brillants i fotografies impactants, constitueix tota una marca estilística que actualment dirigeix tendències i exerceix influències artístiques.

El treball artístic de Nac, exposat sobretot a sales de la Comunitat Valenciana i a alguns espais de Barcelona i del País Basc, s'articula i es mou bàsicament a internet, a través del blog i els perfils de facebook de l'artista, canals ja inherents a les pràctiques queer, on Nac va penjant les seves imatges digitals realitzades amb diversos programes informàtics com ara photoshop, freehand o illustrator. Al seu blog trobem aquesta dedicatòria al presentar el seu treball:

Per a vosaltrxs , perquè heu hagut d'acceptar que no seguís les vostres regles i per molt que us pesi, naixés amb un *dildo* entre ull i ull i el pitjor, amb enormes ganes d'utilitzar-lo. Per a vosaltrxs, perquè una vegada acceptat que sóc bollerx us topeu amb un nou desafiament, també sóc gai. També va per vosaltrxs de nou perquè he de dir-vos que cada dia creo un espai més ampli i lliure dins de les vostres protegides fronteres. Per a vosaltrxs que habiteu el mateix espai que jo, sense ser conscients d'això. I finalment, per a vosaltrxs, que no sabeu explicar mentides.⁹

Nac assumeix multitud d'influències: fotògrafs actuals com Del Lagrace Volcano i Bruce LaBruce, també clàssics com Diane Arbus, Richard Avedon o Henri Cartier Bresson i pintors de diferents èpoques artístiques com El Bosco, Max Ernst, Edvard Munch, Marcel Duchamp, René Magritte o Jackson Pollock,¹⁰ però fonamentalment es reconeix travessat pel pensament de Judith Butler i Beatriz Preciado i, en efecte, sembla crear des de la «perspectiva que tracta de mostrar possibilitats de gènere que no estiguin predeterminades per les formes d'heterosexualitat hegemòniques» (Butler, 2006: 86) per a elaborar un món iconogràfic molt personal que queda palès al seu primer treball, *Nación Scratches*.

Aquest projecte, iniciat el 2008 però encara en curs, el componen ja més de deu obres entre cartells il·lustrats i historietes on Nac ha creat diversos personatges als quals ha imprès un codi formal propi, amb fortes influències del manga, l'anime i l'hentai (il·lustracions i historietes pornogràfiques japoneses) i utilitzant una tríade de colors, el blanc com a base, i el negre i el magenta en les seves diferents gammes tonals. Les figures, que semblen extrems de dibuixos animats infantils, comparteixen rostres i caps perfectament circulars i un cànon molt petit que permet identificar-les fàcilment amb nens; a més, poden anar acompanyades d'elements que accentuen la innocència, com gossos, gatets, daus,

cucurutxos de crispetes... Però es tracta d'una ingenuïtat fictícia, pura aparença, ja que els gossos juguen amb cabdells de llana, els gats amb ossos, entre els daus hi ha *dildos*, les nenes amb cueta tenen penis i els nens vestits de marineret juguen amb manilles i cadenes.

Cadascun d'aquests personatges representa una identitat sexual i, al llarg del treball, es desenvolupa un teixit de diàlegs, enfrontaments i conflictes entre ells que donen lloc a un discurs crític sobre la problemàtica social amb la qual les identitats no normatives s'enfronten diàriament. Així, una imatge està dedicada a la situació que viu un protagonista transgènere quan vol comprar un banyador en uns grans magatzems, al pretendre entrar al lavabo que se suposa que no li toca; o quan el mateix personatge, a la pregunta d'un nen: «¿Tú tienes pito?», contesta: «a veces...». Això sí, utilitzant constantment l'humor i la ironia com a mitjà de subtil transgressió del sistema normatiu establert.

Però de vegades la varietat de sexes, gèneres i pràctiques sexuals es despleguen en un espai pla, unificats per la forma i el color, i comparteixen món i acció, la veritable *nació scratches*, la nació de Nac, un lloc queer entès tal com Berlant i Warner el van definir al seu ja famós article: «un espai d'entrades i sortides, de formes vinculants no sistematitzades, d'horitzons projectats, exemples característics, rutes alternatives, obstruccions i geografies incommensurables» (2002: 242).

El segon treball de l'artista, denominat *On el gènere perd el seu nom*, s'inicia l'any 2011 i, com l'anterior, segueix en curs. Es tracta també d'una sèrie d'imatges digitals, en blanc i negre, manipulades amb diferents programes informàtics i integrades a textos curts o a bafarades, creant una espècie de cartells que tot i així no ho són; de fet l'artista els anomena *dispositius visuals*, ja que segons ell estan pensats per a fer reaccionar a l'espectador, provocar una idea, disparar alguna cosa a la seva ment.¹¹

Al segle XX i XXI, diverses artistes havien atorgat simbolisme als jocs de rols en imatges de *butchs* i *femmes*,¹² Nac apel·la aquí a la trans-superció d'aquests, ja que en la majoria dels dispositius apareixen dos personatges, sempre els mateixos, que podem identificar, en principi, com trans i *femme* mantenint relacions sexuals però en situacions que no es corresponen amb aquests rols predeterminats. Motos, guants de boxa, sabates de taló d'agulla, *dildos*, arnesos i botes de cuir són elements emprats en la iconografia per tal d'aconseguir una estètica marginal i *underground*, que recorda als *fanzins* dels anys 80 o a artistes com G.B. Jones o Nicole Eisenman, tot i que també es pot veure molta influència de les pràctiques postporno.

Les escenes sovint es desenvolupen a l'espai públic, a carrerons plens de graffitis i cartells, que poden apel·lar a la clandestinitat o cancel·lació d'aquestes pràctiques però també a la vella necessitat, encara no satisfeta, de transformar allò personal en polític, fent públiques les vides queers, irrompent a la realitat amb la seva existència. Com explica l'autor, la seva intenció és «visibilitzar, anomenar gràficament el desig, les identitats no normatives, pràctiques sexuals més àmplies, lliures i personalitzades. Visibilitzar una manera d'estar, d'ésser i sentir diferent. Validar tot això, visibilitza-ho».¹³

Des del meu punt de vista, amb aquestes imatges l'artista representa les diverses identitats que poden donar-se, no únicament més enllà dels binomis home/dona i masculí/femení, sinó a l'encreuament sexe-gènere-sexualitat, ja que aquí s'aposta per una separació tallant entre el gènere i les diferents opcions i pràctiques sexuals, tal com resa una de les imatges: «hi ha un canvi de rols avui». Aquestes identitats, en perpetu nomadisme, expressen el seu sentit lliure una vegada forçats els límits de la heterosexualitat obligatòria i de la heteronormativitat, transgressió assumida en tot el treball de Nac. D'aquesta ma-

nera, l'obra articula un espai simbòlic per a aquestes subjectivitats, identitats lliures i inestables que es construeixen cada dia partint de si mateixes, sense necessitat de patrons prefixats. Tanmateix l'artista es posa en joc, actuant com a model, ja que la seva intenció no és la de realitzar autoretrats sinó la de reflectir la seva pròpia experiència¹⁴ a la qual, mitjançant una potent força visual, confereix una dimensió tant universal com política.

Conclusions

Es pot dir que a Catalunya, amb la difusió de la teoria queer, hi ha diverses artistes influenciades per aquesta línia de pensament que estan portant a terme obres on desenvolupen discursos entorn de les identitats múltiples i no normatives; al mateix temps aquestes obres actuen com a mitjans de difusió d'aquestes idees, donant-les a conèixer i ampliant el seu espectre d'influència.

A la majoria d'entrevistes personals realitzades, les artistes, com moltíssimes dones creadores actuals i del passat, declaren que necessiten partir de si mateixes, de les seves vivències personals, i que és molt important la seva pròpia identitat com a lloc d'enunciació de la seva obra, ja que des d'ella construeixen el seu treball, fent-la alhora visible.

Però si fins fa uns anys aquest partir de si mateixes era degut a la manca de models femenins anteriors que treballessin aquestes iconografies i continguts a les seves obres, tal vegada ara la qüestió ja no sigui únicament aquesta; doncs, com s'ha vist, totes tenen referents i influències d'artistes històriques i contemporànies, sent potser les artistes de la generació dels 80 les més al·ludides. A l'actualitat hi ha més aviat una necessitat de seguir treballant des del propi cos com una manera d'afirmar i visibilitzar les identitats no canòniques, de conferir-los existència al atorgar-los espai simbòlic, posant-se en joc a si mateixes. D'aquesta manera, se sumen a aquesta genealogia femenina d'artistes que han creat des del compromís amb una certa manera d'ésser i estar al món.

D'altra banda, hi ha també la confiança que els mitjans visuals són més efectius a l'hora de nombrar les identitats nòmades, obertes i inestables que el llenguatge verbal encara no aconsegueix expressar encertadament. Com explica Nac:

El llenguatge restringeix la manera de nombrar o d'expressar una identitat en contínua transformació. El terme *no binarista*, per exemple, inclou la negació d'una identitat per a *ser*, però necessitem termes que ens empoderin i no com negació d'alguna cosa que no serveix. El llenguatge no està preparat per nombrar i definir les noves identitats. Estem en un moment en el qual s'està gestant un nou llenguatge. Per tant, la imatge facilita l'expressió d'una identitat encara sense nom. Aquest és el sentit del meu treball i del meu propi llenguatge gràfic.¹⁵

En un idioma com el nostre, que empra un masculí genèric, amb un terme que som incapaços de traduir (queer), amb paraules que a moltes dones se'ls hi queden curtes per a expressar la infinitud del que senten (lesbianisme), i on la lògica binària dels sexes i els gèneres està ferriament instal·lada, a més de la indicibilitat amb la qual estan topant moltes teòriques postfeministes (Espinosa Miñoso, 2007), l'expressió visual és entesa com un lloc idoni per a donar cabuda al sentit lliure de la identitat.

Notes

1. Les traduccions al català de totes les cites han estat realitzades per mi.
2. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 17 d'abril de 2009.
3. Hi ha molts llibres publicats sobre aquest tema. Com a exemple es podria citar a Diana Avellaneda (2007) o a María José Mir Balmaceda (1995).
4. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 6 de juny de 2011.
5. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 17 d'abril de 2009.
6. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona l'11 d'octubre de 2009.
7. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona l'11 d'octubre de 2009.
8. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 17 de maig de 2011.
9. Veure <www.nacionscratches.blogspot.com>.
10. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 17 de maig de 2011.
11. *Ibidem*.
12. He estudiat aquest tema a Norandi (2008), amb esments a obres d'artistes com Helena Cabello i Ana Cancellor, Sara Anahory o Heather Cameron, entre d'altres.
13. Entrevista personal amb l'artista realitzada a Barcelona el 17 de maig de 2011.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.

Bibliografia

- AVELLANEDA, Diana (2007), *Debajo del vestido y por encima de la piel... Historia de la ropa interior femenina*, Buenos Aires, Nobuko.
- BERLANT, Lauren i Michael WARNER (2002), «Sexo en público», Rafael M. Mèrida (ed.), *Sexualidades transgresoras. Una antología de estudios queer*, Barcelona, Icaria: 229-262.
- BORNAY, Erika (1994), *La cabellera femenina*, Madrid, Cátedra.
- BUTLER, Judith (2006), *Deshacer el género*, Barcelona, Paidós.
- CHEVALIER, Jean i GHEERBRANT (1999), *Diccionario de símbolos*, Barcelona, Herder.
- CHICAGO, Judy i Edward LUCIE-SMITH (1999), *Women contested territory and art*, Londres, Weidenfeld & Nicolson.
- DURÁN, Gloria G. (2010), *Dandysmo y contragénero*, Múrcia, CENDEAC.
- ESPINOSA MIÑOSO, Yuderkys (2007), *Escritos de una lesbiana oscura. Reflexiones críticas sobre feminismo y política de identidad en América Latina*, Buenos Aires–Lima, En la frontera.
- LES SALONNIÈRES (2010), *The Haidresser Salon. Transformació, Performance i acció*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.
- MARTÍNEZ SEGUER, Núria (2010), *Nommer femme belle de jour*, Saragossa, Prensas Universitarias de Zaragoza.
- MIR BALMACEDA, María José (1995), *La moda femenina en el París de entreguerras. Las diseñadoras Coco Chanel y Elsa Schiaparelli*, Barcelona, Ediciones Internacionales Universitarias.
- NORANDI, Elina (2008), «Amor y deseo entre mujeres: Representaciones plásticas en el arte contemporáneo», Raquel Platero (coord.), *Lesbianas, Discursos y Representaciones*, Barcelona, Melusina.
- (2010), «Imágenes y vivencias lesbianas en el arte contemporáneo: México y España», *Letras Femeninas*, vol. XXXVI, 1, (estiu): 37-51.
- TRUJILLO BARBADILLO, Gracia (2008), *Deseo y resistencia. Treinta años de movilización lesbiana en el Estado Español*, Barcelona–Madrid, Egales.

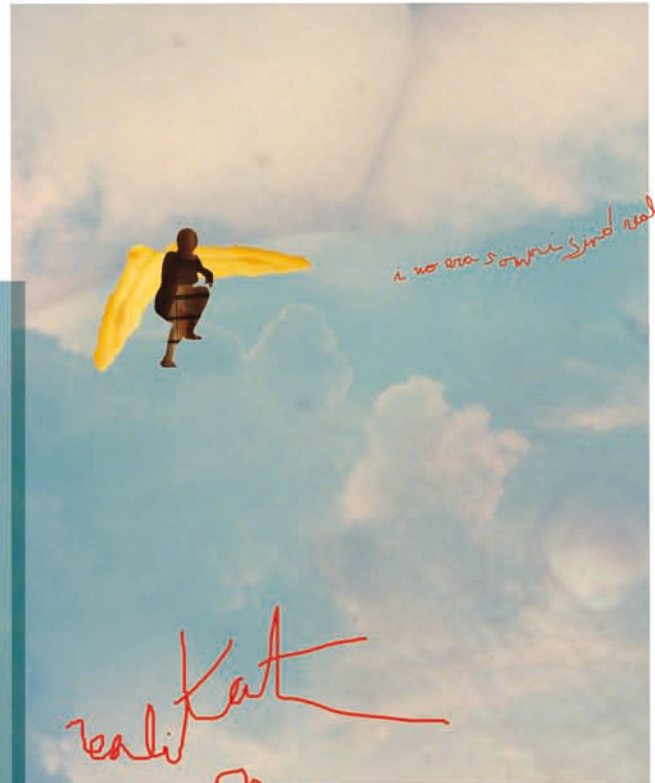
agung mati mba kerat

anti nyata, suavit

blumera

nos per jantay
5000

i no one saw me since reality

realitas
realitas
sangat
Zedikat

Relax
transboy!

...there's role switch today

Mar Morón: *Dones*

Marta Darder: *Sóc un àngel als núvols*

Nac: *On el gènere perd el seu nom*